

Het volume van de industriële produktie was gemiddeld over januari en februari ruim 1% groter dan in de eerste twee maanden van 1988; de produktie in de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) nam toe met 3%. Het indexcijfer van de orderpositie steeg in februari naar een recordniveau van 117; het oordeel van de ondernemers over de orderpositie was onveranderd zeer gunstig. Het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde van het volume van de buitenlandse handel was tot en met januari voor zowel de in- als de uitvoer 9% hoger dan een jaar eerder. Deze groei overtrof de toename in 1988 als geheel. Het volume van de binnenlandse consumptie was in januari 2% groter dan in januari 1988. De uitgaven aan voedings- en genotmiddelen daalden met 1%, de bestedingen aan duurzame consumptiegoederen en de overige goederen en diensten stegen beide met 3%. Evenals in januari en februari lag de index van het consumentenvertrouwen in maart op een hoog niveau. Het consumptieprijspeil lag in maart 0,4% hoger dan in februari. De mutatie van het prijspeil over een periode van twaalf maanden bedroeg in maart 0,8%. De ruilvoet van de buitenlandse goederenhandel verslechterde in januari ten opzichte van december vorig jaar met 2%. Het rentepeil lag in maart 0,2% à 0,3% hoger dan in februari. In de eerste twee weken van april stabiliseerde het rentepeil zich.

Dit blijkt uit gegevens die medio april beschikbaar waren. In de Focus wordt ingegaan op de groei van het aantal banen van werknemers.

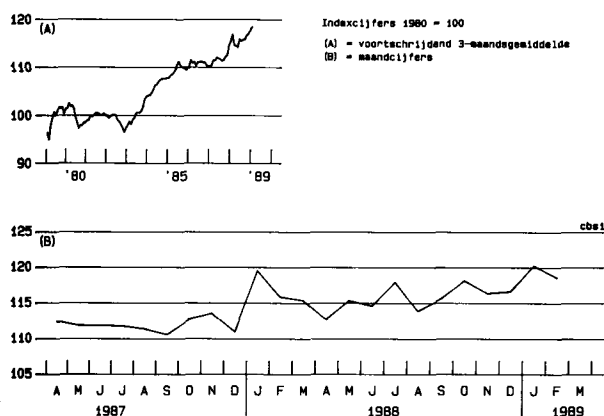
Produktie

Het volume van de industriële produktie was gemiddeld over de eerste twee maanden van dit jaar, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 3% groter dan het jaargemiddelde van 1988. Vergeleken met de eerste twee maanden van 1988 lag de industriële produktie in januari en februari dit jaar ruim 1% hoger. De voorlopige cijfers van de metaalindustrie (uitgezonderd de basismetalaalindustrie) duiden voor de eerste twee maanden van 1989 op een lichte produktiedaling. Ook de groeicijfers van de textiel-, kleding- en lederindustrie bleven onder het industriële gemiddelde. De overige in tabel 1 onderscheiden bedrijfsklassen kenden gemiddeld over januari en februari een groei die het totale industriële gemiddelde overtrof. Vooral de bedrijvigheid in de hout- en bouwmaterialenindustrie gaf over deze periode een forse stijging te zien.

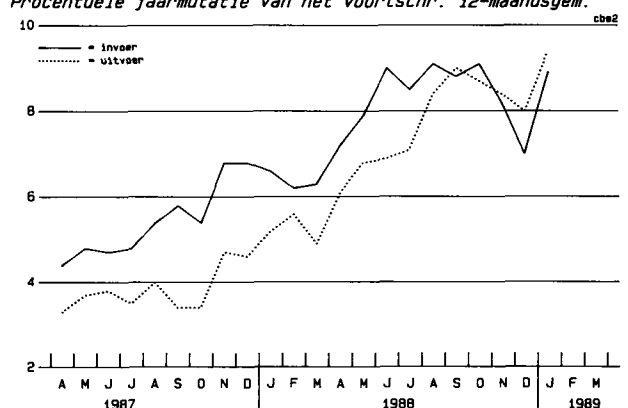
De gemiddelde groei van de produktie in de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) overtrof in de eerste maanden van dit jaar die van de industrie. De nijverheid omvat naast de industrie ook de delfstoffenwinning en de openbare nutsbedrijven. Met name de produktie in de delfstoffenwinning is in januari relatief sterk toegenomen.

Volgens de conjunctuurtest in de industrie steeg het indexcijfer van de orderpositie in februari met 1 punt naar een niveau van 117 (1984 = 100). Dit indexcijfer, dat een beeld geeft van de ontwikkeling van het aantal maanden werk in portefeuille, bereikte het hoogste punt na de start van deze reeks in januari 1984. Evenals in voorgaande maanden meldden de ondernemers dan ook met de goedgevulde orderportefeuilles zeer tevreden te zijn. Het aantal ondernemers dat hun voorraad in februari als groot beoordeelde nam iets toe in vergelijking met januari. Het saldo van het

Produktie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

In- en uitvoer van goederen (volume)
 Procentuele jaarmutatie van het voortschr. 12-maandsgem.

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1982/'86 gemidd.	1987	1988	1988				1989				Trend ²⁾	
				1 ^o kw.	2 ^o kw.	3 ^o kw.	4 ^o kw.	dec.	jan.	febr.	mrt.		
VOLUMEGEVENS													
<i>Productie in de nijverheid</i>													
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	3	1	1	-4	0	4	3	2	3	3	.	.	I
Delfstoffenwinning	3	1	-11	-24	-8	4	-2	-8	10	4	.	.	-I
Industrie	3	1	4	6	2	4	4	5	0	2	.	.	I+
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1	0	2	3	2	4	1	0	I+
Textiel-, kleding- en lederindustrie	1	-3	2	1	-2	5	4	8	I+
Papier- en grafische industrie	2	3	6	9	5	7	4	3	I++
Chemische industrie	8	6	4	6	2	7	3	1	I+
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	4	.	8	0	6	I+
Hout- en bouwmaterialenindustrie	3	1	8	16	4	4	9	16	I++
Basismetalenindustrie	2	2	8	9	1	13	9	7	3	.	.	.	I++
Elektrotechnische industrie	4	-2	4	3	3	1	9	21	I+
Rest metaal- en overige industrie	2	-2	.	5	2	1	I+
Openbare nutsbedrijven	2	2	-3	-11	-2	4	2	-1	I
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-11	20	17	12	9	38	57	12	.	.	.	I++
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>													
Invoer, totaal	6	6	7	6	13	6	3	-2	22	.	.	.	I++
Grondstoffen en halffabrikaten	5	6	7	7	13	4	5	0	25	.	.	.	I++
Consumptiegoederen	4	11	5	10	12	3	-1	-4	13	.	.	.	I++
Investeringsgoederen	12	3	5	-5	14	18	-1	-6	36	.	.	.	I++
Algemene goederen	0	4	11	15	17	11	5	0	1	.	.	.	I++
Totaal, excl. energie	7	7	6	5	13	7	1	-4	24	.	.	.	I++
Uitvoer, totaal	5	5	8	5	10	12	6	3	19	.	.	.	I++
Onbewerkte agrarische producten	4	6	9	14	14	2	10	7	15	.	.	.	I++
Delfstoffen	-1	-1	-9	-24	-4	13	-2	-9	22	.	.	.	-I
Fabrikaten	6	5	8	6	8	11	6	4	19	.	.	.	I++
Totaal, excl. energie	5	6	10	8	12	13	7	5	22	.	.	.	I++
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>													
Binnenlandse consumptie, totaal	2	3	2	2	1	2	1	1	2	.	.	.	I
Voedings- en genotmiddelen	1	2	1	2	1	2	1	3	-1	.	.	.	I
Duurzame consumptiegoederen	3	5	1	4	-1	2	-1	-2	3	.	.	.	I
Overige goederen en diensten	2	2	2	1	2	2	1	2	3	.	.	.	I+
<i>Investeringen in vaste activa</i>													
Bruto investeringen, totaal	6	2	.	18	9	4	I++
Bedrijven	7	2	.	16	9	5	I++
Overheid	-2	-3	.	36	5	-5	I+
<i>Kwartaalrekeningen</i>													
Bruto Binnenlands Produkt	2,3	1,5	.	3,9	2,3	2,9	I+
Bruto Nationaal Produkt	2,2	1,7	.	3,2	2,5	2,4	I+
Bruto Nationaal Inkomen	2,6	0,9	.	5,1	1,9	2,1	I+
PRIJZEN													
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	-1,5	-2,3	0,9	-0,7	0,2	1,1	2,7	4,0	5,4	.	.	.	I
Producentenprijzen industrie, verbruik	-4,4	-4,6	-0,2	-2,0	-1,6	0,9	1,8	3,9	5,3	.	.	.	I
Ruilvervoet, unit value (goederen)	1	-3	1	4	1	0	0	-1	-3	.	.	.	I
Invoerprijzen, unit value	-3	-6	0	-4	-2	1	3	4	8	.	.	.	I
Invoerprijzen, excl. energie, unit value	0	-6	2	-3	1	4	6	7	8	.	.	.	I+
Uitvoerprijzen, unit value	-2	-9	1	0	-1	1	3	3	5	.	.	.	I
Uitvoerprijzen, excl. energie, unit value	0	-6	2	0	0	3	4	4	4	.	.	.	I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	2,1	-0,7	0,7	0,4	0,7	0,9	1,0	1,2	0,8	0,9	0,8	0,8	I
Regelingslonen particulier bedrijf	1,4	0,4	0,8	0,3	0,9	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	.	.	I
Regelingslonen overheid	-1,4	1,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,0	0,0	1,6	1,6	.	.	I
Regelingslonen trendvolgers	-0,5	0,7	1,0	0,8	1,0	1,1	1,1	1,1	0,3	0,3	.	.	I
Dollarkoers, contante notering	-2	-17	-2	-9	-6	2	4	8	11	9	12	.	I+
OVERIGE INDICATOREN													
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		-1	2	-2	1	4	6	5	15	13	13	.	I
Koersindex voor aandelen, algemeen	28	4	-9	-15	-15	-17	14	28	31	27	23	.	I
Uitgesproken faillissementen	-15	-15	2	-1	11	-8	6	-16	16	-13	-2	.	I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>													
Bezettingsgraad (in %)		84	85	84	85	85	85	I
Orderpositie (1984=100)		102	107	101	102	109	114	116	116	117	.	.	I++
Beoordeling orderpositie ¹⁾ (in %)		-14	-6	-9	-7	-4	-4	-2	-2	-2	.	.	I
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		3	2	4	2	2	1	2	3	4	.	.	I
<i>Arbeidsmarkt</i>													
Aantal banen van werknemers, totaal	0	2	2	2	2	3	3	I+
Landbouw en visserij	-1	2	6	7	6	7	5	I++
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	-1	1	1	1	1	1	1	I
Bouwnijverheid	-3	1	3	3	3	2	3	I+
Handel, horeca en vervoer	0	4	4	4	4	4	4	I+
Overige dienstverlening	2	1	2	1	2	3	3	I+
Aantal uren uitzendkrachten		3	8	8	10	9	7	I++
<i>Geld en krediet</i>													
Spaartegoeden	3,5	3,4	1,3	0,6	0,3	1,4	2,9	3,5	3,7	.	.	.	I
Verstrekt consumptief krediet	4	8	2	2	1	1	5	-1	I+
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	4	9	6	9	10	11	13	13	.	.	.	I++
Geldhoeveelheid	8	7	7	8	9	6	7	7	6	.	.	.	I++
Secundaire liquiditeiten	8	0	11	3	9	15	18	23	23	.	.	.	I++
Officieel wisseldisconto (in %)	5,3	4,4	3,7	3,25	3,25	3,9	4,2	4,5	5,0	5,0	5,0	.	I
Daggeldmarktrente (in %)	6,3	5,2	4,4	4,0	3,6	5,0	5,2	5,6	5,6	6,1	6,4	.	I+
Rendement op staatsobligaties (in %)	8,0	6,3	6,1	5,9	5,9	6,3	6,1	6,2	6,4	6,9	7,1	.	I

¹⁾ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maand (4-kwartaal) gemiddelde.

-I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

. = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

aantal antwoorden 'groot' en 'klein' liep op naar 4%. Over de periode maart tot en met november 1988 nam het saldo af, vanaf december vorig jaar toonde het een stijgende tendens.

In januari is met de bouw van ruim 11 700 woningen begonnen, 12% meer dan in de overeenkomstige maand van 1988.

Buitenlandse goederenhandel

Het volume van de invoer van goederen was in januari 22% groter dan in de overeenkomstige maand van 1988. Het uitvoervolume nam met 19% toe. Hoewel sterk fluctuerende groeicijfers van de buitenlandse goederenhandel op maandbasis niet uitzonderlijk zijn, zijn mutaties in deze orde van grootte betrekkelijk zeldzaam. Bedacht dient te worden dat de januari-cijfers van vorig jaar relatief laag waren. Hieraan lagen vooral administratieve oorzaken ten grondslag, zoals de invoering van het Enig Document bij aangifte en de overgang in nomenclatuur naar het internationaal Geharmoniseerde Systeem.

Een beter te interpreteren beeld ontstaat wanneer de cijfers over een wat langere periode worden gezien. De procentuele jaarmutatatie van het voortschrijdend twaalfmaands-gemiddelde tot en met januari kwam voor de totale invoer uit op 9%. De volumegroei in 1988 bedroeg 7%. De import van grondstoffen en halffabrikaten lag in januari iets boven het gemiddelde van de invoer als geheel, de invoer van consumptiegoederen bleef er bij achter.

Het voortschrijdend twaalfmaands-gemiddelde van het volume van de totale uitvoer tot en met januari lag 9% hoger dan in de overeenkomstige maand van 1988. Het jaar 1988 kende een volumegroei van 8%. Binnen de uitvoercategorie fabrikaten is met name de groei van het uitvoervolume van de metaalproducten opvallend.

Consumptie

Het volume van de totale binnenlandse consumptie door gezinnen was in januari 2% groter dan in dezelfde maand van 1988. Voor prijsveranderingen gecorrigeerd daalden de uitgaven aan voedings- en genotmiddelen met 1%. Het effect van het koopdagenpatroon is bij deze ontwikkeling van belang. De januari-maand van dit jaar telde weliswaar een koopdag meer dan januari 1988 maar toch heeft het koopdagenpatroon de consumptie van voedings- en genotmiddelen en ook die van duurzame goederen negatief beïnvloed. Januari 1989 telde een maandag en een dinsdag meer, maar een zaterdag minder dan januari 1988. De aankopen op een extra maandag en dinsdag te zamen worden in het algemeen overtroffen door de bestedingen op een extra zaterdag. Dit effect kan voor de categorie voedings- en genotmiddelen op ongeveer 1% worden geraamd. Het volume van de uitgaven aan duurzame goederen steeg met 3% ten opzichte van januari 1988. Het verschil in koopdagenpatroon beïnvloedde ook dit cijfer neerwaarts met ongeveer 1%-punt. De in bijna alle maanden van 1988 sterk teruggevallen auto-aankopen lagen in januari 1989 iets boven het niveau van de overeenkomstige maand van 1988. De consumptieve bestedingen aan de overige goederen en diensten, de grootste categorie, namen in januari met 3% toe. De gestegen huren en het toegenomen gasverbruik

waren hierbij factoren van belang. Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie is volgens het consumentenconjunctuuronderzoek in maart ten opzichte van februari nauwelijks veranderd. Op de vijf vragen, die aan deze index ten grondslag liggen, werd in maart 13% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven. Vooral de beantwoording van de vragen naar de algemene economische situatie in Nederland heeft aan het hoge positieve saldo bijgedragen.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie steeg tussen midden februari en midden maart met 0,4%. Duurder werden vooral kleding en autobenzine. Ten opzichte van maart 1988 bedroeg de toename 0,8%. Deze stijging, over een periode van twaalf maanden, was vrijwel gelijk aan die welke in januari en februari werd vastgesteld. Toen lag het prijspeil respectievelijk 0,8% en 0,9% hoger dan een jaar eerder.

Bij de buitenlandse goederenhandel lagen de invoerprijzen in januari 3% boven het niveau van december 1988, de uitvoerprijzen stegen met 1% (beide unit value). Als gevolg hiervan verslechterde de ruilvoet van de goederenhandel met het buitenland met 2%. De stijging van het prijspeil van de invoer exclusief energie (1%) was aanzienlijk minder dan de stijging van het prijspeil van de totale invoer. Het prijspeil van de uitvoer exclusief energie gaf ten opzichte van december 1988 zelfs een daling te zien (-2%).

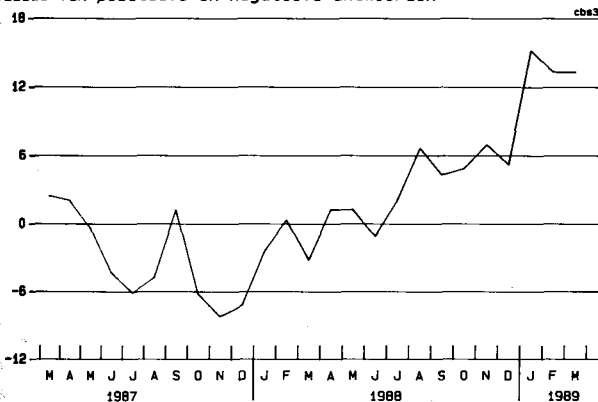
Geld en krediet

De sinds het tweede kwartaal van 1988 waarneembare stijging van de rentetarieven heeft zich ook in maart voortgezet. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de rente op de lange termijn, steeg van februari op maart met 0,2%-punt tot 7,1%. De daggeldmarktrente, gedefinieerd als het tarief voor interbancaire geldleningen, nam met 0,3%-punt toe tot 6,4%. Het officiële wisseldisconto van De Nederlandsche Bank bleef onveranderd op 5%. Worden de verschillende rentetarieven over een wat langere periode gezien dan blijkt een daling tot medio 1988. Het rendement op staatsobligaties daalde in april 1988 tot 5,8%, het laagste peil sinds het midden van de jaren zestig. De daggeldmarktrente lag in juni 1988 op 2,9%; een dergelijk laag niveau van het maandgemiddelde is na september 1977 niet meer gemeten. Het officiële wisseldisconto was gedurende de eerste helft van 1988 vastgesteld op 3,25%, de laagste stand na oktober 1972. Na juni 1988 vond een vrij snelle stijging van de rentetarieven plaats, zij het met een onderbreking in september, oktober en november. In maart 1989 bereikten de daggeldmarktrente en het wisseldisconto een niveau dat na het eerste halfjaar van 1986 niet meer was bereikt. Het rendement op staatsobligaties kwam op het hoogste niveau sinds juli 1985. Gedurende de eerste twee weken van april zette de stijging zich niet voort.

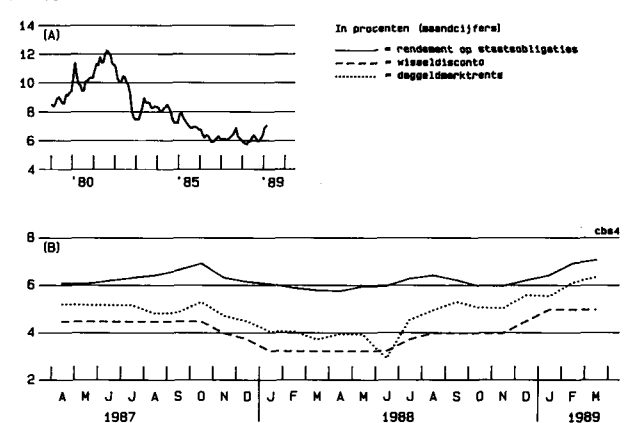
Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Consumentenvertrouwen

Saldo van positieve en negatieve antwoorden

Rente

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1982/'86 gemidd.	1987	1988	1988				1989				Trend ²⁾
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	dec.	jan.	febr.	mrt.	
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
Bondsrepubliek Duitsland	3	0	4	3	3	4	4	6	7	.	.	I+
België	2	2	5	6	4	6	6	6	.	.	.	I++
Frankrijk	1	2	4	4	3	6	4	5	5	.	.	I+
Verenigd Koninkrijk	3	4	4	4	4	4	3	2	0	.	.	I+
Italië	1	3	6	6	3	7	8	12	.	.	.	I++
Verenigde Staten	5	4	6	6	6	6	5	5	5	.	.	I++
Japan	4	3	9	10	10	9	8	8	9	.	.	I++
Europese Gemeenschap	2	2	4	4	3	5	4	5	.	.	.	I+
Buitenland (gewogen) ¹⁾	2	2	4	4	3	5	5	6	.	.	.	I+
Nederland	3	1	1	-4	0	4	3	2	3	3	.	I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	1,9	0,3	1,2	0,9	1,0	1,2	1,5	1,6	2,6	2,6	.	I
België	5,0	1,6	1,2	1,0	1,0	1,1	1,6	1,9	2,4	2,6	.	I
Frankrijk	6,3	3,3	2,7	2,4	2,5	2,8	3,0	3,1	3,3	3,4	.	I+
Verenigd Koninkrijk	4,8	4,1	4,9	3,3	4,3	5,5	6,5	6,8	7,5	7,9	.	I++
Italië	10,1	4,8	5,1	5,1	5,0	5,0	5,1	5,4	5,7	6,0	.	I++
Verenigde Staten	3,2	3,7	4,1	3,9	3,9	4,1	4,3	4,4	4,7	4,8	.	I+
Japan	1,7	0,1	0,7	0,8	0,2	0,6	1,1	1,0	1,2	1,2	.	I
Europese Gemeenschap	6,4	3,3	3,6	3,1	3,3	3,7	4,1	4,3	4,8	5,0	.	I+
Nederland	2,1	-0,7	0,7	0,4	0,7	0,9	1,0	1,2	0,8	0,9	0,8	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1987.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

- = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Focus: Aantal banen in 1988 sterker gestegen dan in 1987

Op 31 december 1988 was het aantal banen van werknemers 136 000 hoger dan een jaar daarvoor. De toename tussen ultimo 1986 en ultimo 1987 was 67 000.

De gegevens over het aantal banen van werknemers zijn ontleend aan de Kwartaalstatistiek Werkzame Personen. Eind december 1988 was het aantal waargenomen banen van werknemers 4 790 000. Dit betekent een toename van 2,9% (136 000) ten opzichte van de stand een jaar daarvoor. Per ultimo september 1988 was de stand 2,6% (120 000) hoger dan een jaar eerder, per ultimo juni 2,3% (108 000) en per ultimo maart 2,0% (94 000).

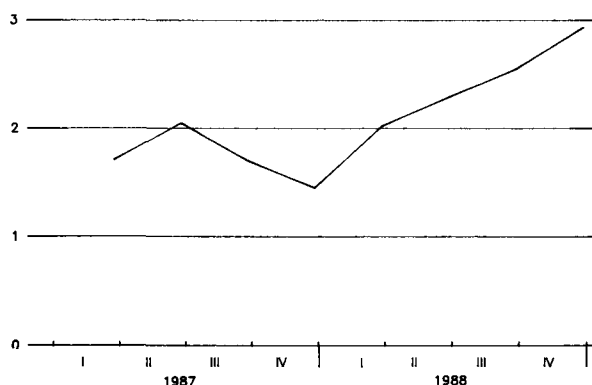
Ultimo 1988 was het aantal waargenomen banen in de bedrijfstak handel en horeca 42 000 (5,2%) hoger dan een jaar eerder. In de bedrijfstak bank- en verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening was de toename 35 000 (6,8%), in de overige (voornamelijk kwartaire) dienstverlening 30 000 (1,9%) en in de bedrijfstak bouw- en installatiebedrijven 10 000 (3,3%). Tussen eind 1986 en eind 1987

was in elk van de genoemde takken de toename van het waargenomen aantal banen geringer: 31 000 in de handel en horeca, 1 000 in het bank- en verzekeringswezen en de zakelijke dienstverlening, 14 000 in de overige dienstverlening en 8 000 in de bedrijfstak bouw- en installatiebedrijven. In alle overige takken bleef de toename in beide jaren beneden de 10 000.

Grafiek 5 geeft de groeipercentages per kwartaal voor de laatste twee jaren. Hierbij is telkens de ultimo stand vergeleken met de stand een jaar eerder. Het vierde kwartaal van 1988 is het vierde achtereenvolgende trimester dat een stijging in de groei te zien geeft.

Grafiek 6 geeft de absolute groei van het aantal banen, onderverdeeld naar een aantal bedrijfstakken. Ook hier wordt vergeleken met de stand op hetzelfde tijdstip een jaar eerder. De toename van de groei van het aantal banen in de bedrijfstak banken, verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening in de loop van 1988 is opvallend.

Banen van werknemers, totaal per ultimo kwartaal
Procentuele mutaties t.o.v. een jaar eerder cbs5

Groei aantal banen per bedrijfstak
(ultimo cijfers t.o.v. vorig jaar * 1 000) cbs6

